

Юрій Сорока

100 ВАЖЛИВИХ
ПОДІЙ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Справжня історія

Харків
«ФОЛІО»
2019

ЗМІСТ

Пантікапей — найдавніше місто на території України і Східної Європи	6
Перемога скіфів над перським військом царя Дарія	8
Перемога скіфів над Зопіріоном — полководцем Александра Македонського	10
Велике розселення слов'ян VI—VIII століть	12
Заснування Києва	14
Похід князя Олега на Константинополь	16
Дунайські завоювання Святослава	18
Хрещення Русі	20
Будівництво Софійського собору в Києві	22
Перемога над печенігами у 1036 р.	24
Анна Ярославна — королева Франції	26
Поява «Повісті минулих літ»	28
Поява терміну «Україна»	30
Коронування короля Данила	32
Заснування Львова	34
Битва на Синіх Водах (1362 р.)	36
Грюнвальдська битва (1410 р.)	38
Утворення Кримського ханства у 1449 р.	40
Виникнення козацтва	42
Введення Магдебурзького права в містах України	44
Створення Пересопницького Євангелія	46
Відкриття Острозької академії у 1576 р.	48
Український Спартак — Самійло Кішка	50
Початок гетьманування П. Сагайдачного і його похід на Москву	52
Заснування Києво-Могилянської академії	54
Хотинська битва (1621 р.)	56
Ярема Вишневецький та його перемоги у Смоленській війні (1632—1634 рр.)	58
Будівництво Кодацької фортеці (1635 р.) — найсхіднішого форпосту європейської оборони	60
Перемоги козаків під Дюнкерком у 1644—1646 рр.	62
Перемоги Хмельницького: битва під Жовтими Водами (1648 р.)	64
Перемоги Хмельницького: Корсунська битва (1648 р.)	66
Перемоги Хмельницького: Пилявецька битва (1648 р.)	68
Тріумфальний в'їзд Богдана Хмельницького до Києва	70
Оборона Вінниці І. Богуном у 1651 р.	72

Гадяцький трактат (1658 р.)	74
Конотопська битва (1659 р.)	76
Заснування Львівського університету у 1661 р.	78
Козацькі літописи	80
Конституція Пилипа Орлика (1710 р.)	82
Задунайська Січ та участь козаків у війнах з Туреччиною кінця XVIII — початку XIX століття	84
Заснування Одеси (1794 р.)	86
«Енеїда» Івана Котляревського	88
Повстання опришків під проводом Олекси Довбуша	90
Кирило-Мефодіївське товариство і Головна Руська Рада 1845—1851 рр.	92
Відкриття Галицької залізниці (1861 р.)	94
Перше видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка	96
Створення у Львові товариства «Просвіта»	98
Карпатський трамвай (1873 р.)	100
Перша професійна театральна трупа (1882 р.)	102
Перший офіційно зафіксований футбольний матч в Україні	104
Відкриття Трипільської культури В. Хвойкою	106
Вільгельм Габсбург — Василь Вишиваний	108
«Пласт» — українські скаути.	110
Створення легіону Українських Січових стрільців	112
Перші політичні партії Галичини і Наддніпрянщини	114
Відкриття першого в Україні кінотеатру (1908 р.)	116
Бій за гору Маківка (1915 р.)	118
Формування Української Центральної Ради	120
Проголошення I—IV Універсалів Центральної Ради	122
Перший Курултай кримських татар 1917 р.	124
Революційна повстанська армія України Нестора Махна	126
Бій під Крутами (1918 р.)	128
Похід полковника Болбочана на Крим (1918 р.)	130
Підписання Акта злуки УНР і ЗУНР	132
I. Сікорський та створення ним гелікоптера	134
Започаткування Л. Курбасом у Києві театру «Березиль» (1922 р.)	136
Голодомор (1932—1933 рр.)	138
Створення Організації Українських Націоналістів	140
Акт про незалежність Карпатської України	142
Олександр Довженко — геній світового кіно	144
Перемога УПА над німецькою армією під Костоподем	146

Ялтинська конференція, Україна як засновник ООН у 1945 р.	148
Боротьба УПА проти радянської влади	150
Приєднання Криму до УРСР у 1954 р.	152
Призначення українця С. П. Корольова головним конструктором космічної техніки	154
Роберто Козак — чилійський Оскар Шиндлер	156
Київське «Динамо» — володар Кубка Кубків УЄФА 1975 р.	158
Утворення Української Гельсінської Спілки (1988 р.)	160
В небі українська «Мрія»	162
Проголошення незалежності України (1991 р.)	164
В'ячеслав Чорновіл та створення Народного Руху	166
Оксана Баюл: перше олімпійське золото Незалежної України	168
Україна стає членом Ради Європи (1995 р.)	170
Поява повноцінної грошової одиниці — гривні у 1996 р.	172
Брати Клички — найсильніша боксерська родина світу	174
Ухвалення Конституції України (1996 р.)	176
Леонід Каденюк — перший космонавт Незалежної України	178
Руслана і Джамала: дві перемоги на Євробаченні	180
Андрій Шевченко — власник «Золотого м'яча-2004»	182
Помаранчева революція (2004 р.)	184
Проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу у 2012 р.	186
Революція гідності	188
Російська агресія на сході України і в Криму	190
Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС	192
Звільнення Слов'янська та Маріуполя	194
Бої за Луганський аеропорт	196
Операція під Дебальцевим	198
Героїчна оборона Донецького аеропорту	200
Відбудова українського війська	202
Перемоги українського тенісу: Еліна Світоліна	204

ПАНТИКАПЕЙ — НАЙДАВНІШЕ МІСТО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

В історичній науці прийнято вважати, що створення європейської цивілізації відбувалося на території Західної Європи. Саме там з'явилися Афіни і величний Рим. Саме звідти прийшли до нас перші винаходи, протяглися дороги, вчені і воїни саме тих земель залишили опис своїх досягнень на сторінках літописів. Що ж стосується України, про величні міста на її території, за звичкою, згадується вкрай побіжно. Але саме Україні випало стати тим тереном, на якому було побудовано Пантікапей — найдавніше місто на території Східної Європи. Як доводять дослідження науковців, це відбулось у 615—610 роках до нашої ери.

Руїни Пантікапея

Руїни Пантікапея розташовуються в межах сучасного міста Керч на сході Кримського півострова. Засновано місто на горі з назвою Мітридат давніми греками. Пантікапей був досить великим для свого часу містом — територія поселення займала близько 100 гектарів. Стосовно назви прадавнього міста вченому середовищі досі тривають суперечки. Деякі дослідники вважають, що місто назване на честь річки «Пантікап», яка колись протікала повз нього. Інші доводять, що назва «Пантікапей» мала значення «Рибний шлях», адже відомо, що на давній іранській мові «панта» — «шлях», «капа» — «риба».

Монети Пантікапея

На території Пантікапея здавна ведуть розкопки археологи. І вони досі не перестають дивувати своїми знахідками. Так, наприклад, відомо, що правителі Пантікапея здавна карбували власні грошові знаки. Перші золоті та срібні монети, які було знайдено у стародавньому місті, на аверсі містили зображення голови лева, а на реверсі — квадрат. Такі монети карбувалися до останньої чверті V сторіччя до н. е., після чого дизайн монет було дещо змінено. На них з'явилось зображення голови вола і шестикутної зірки.

Як відомо, покровителем Пантікапея від часу їхнього заснування, як і у прадавній Трої, вважався бог Аполлон. Саме йому був присвячений головний храм Пантікапея. Храми споруджували також на честь Афродіти і Діоніса. Окрім храмів, Пантікапей славився своїм царським палацом, площею-агорою, а також амфітеатром. Навколо міста було збудовано потужну систему кам'яних укріплень. Поруч знаходився некрополь, який складався з довгих ланцюгів курганів, що простягаються уздовж доріг від міста у степ. З південного боку місто оточує найбільш значна гряда курганів, іменована Юз-Оба, що в перекладі — 100 пагорбів. Під насипами цих курганів поховані представники скіфської знаті. Колись тут також розташовувався акрополь з просторими вулицями і площами, милували око розкішні храми і палаци. Сьогодні на їхньому місці можна побачити лише руїни.

Існує легенда, що Пантікапей заснований за часів аргонравтів сином Еета, царя міфічної країни Еї. Він, переслідуючи аргонравтів після крадіжки Медеї і золотого руна, прибув з Колхиди на берег Боспору Кіммерійського й отримав від скіфського царя Агаета дозвіл заснувати тут місто. Інша легенда оповідає, що саме у стародавньому місті на території сучасної Керчі народився легендарний Геракл.

Розкопки в городищі Пантікапея на горі Мітридат

Реконструкція акрополя античного Пантікапея

Теракотовий Геракл із Керчі

ПЕРЕМОГА СКІФІВ НАД ПЕРСЬКИМ ВІЙСЬКОМ ЦАРЯ ДАРІЯ

Наприкінці VI сторіччя до н. е. територія сучасного півдня України зазнала навали військ перського царя Дарія I. Про цей похід нам відомо з праць давньогрецького історика Геродота.

Геродот

У 514 році перська армія переправилася через Фракійський Боспор. Перси побудували міст з кораблів біля гирла Дунаю і вдерлися у Скіфію. Протягом місяця Дарій просувався на схід, переслідуючи скіфів. Як указує Геродот, скіфи виставили проти персів три військових загони. Але зовсім не для того, щоби вступати у бій. За їхнім задумом, відділ під команду царя Скопасіса, відступаючи, мав вести персів до берегів Дону уздовж узбережжя Азовського моря. Решта скіфських вояків під командуванням царів Іданфірса і Таксакіса мали на меті заманювати ворога на північ. За свідченням Геродота, така тактика скіфів була цілком успішною. Перси на сотні миль заглибилися на територію безлюдної Скіфії. Врешті Дарій зупинився табором на березі річки Оар. Саме тут мала відбутись битва перського війська зі скіфами, яка обернулася на кумедний інцидент.

«Історія» Геродота

Отже, обидві армії вишикувалися до бою. Розгорнуті для атаки підрозділи перського війська були готовими атакувати ворога, однак у цей час полем пробігли зайці. Тож скіфи, які були природженими мисливцями, забули про персів і почали полювання. Бойові дії закінчились, не розпочавшись. Таку курйозну історію битви подає Геродот. З огляду на відсутність інших джерел, навряд чи можливо встановити, наскільки близьким до істини є виклад дав-

ньогорецького історика. Можемо припустити лише, що скіфські полководці через значну кількісну перевагу супротивника планували імітувати бойові дії, розуміючи, що величезна степова територія країни сама є ефективним засобом боротьби з ворожою армією.

А становище персів справді було не найкращим. Несподівано для себе Дарій I зрозумів, що шансів на перемогу у нього практично не залишилося. Продовжувати рух далі у ворожі степи було надто небезпечно, тож залишалось одне — відступ. Крім того, навіть повернення до дунайської переправи без великих втрат від голоду та хвороб він міг вважати успіхом. Ще більшим щастям було переправитися через Дунай, адже міст союзні Дарію греки зобов'язувались охороняти лише протягом двох місяців. Тож, покинувши свій табір на річці Оар, цар поспіхом залишив Скіфію із найбільш боєздатною частиною своєї армії. Скіфам дістався величезний обоз і безліч полонених. У цей час загін царя Скопасіса підійшов до мосту, який охороняли греки, і дістав від них слово, що міст буде розведено у зазначений строк. Втім, як виявилось згодом, греки не поспішали розводити міст, зруйнувавши лише його частину зі скіфського боку. Тож коли військо Дарія підійшло до берегів Дунаю, міст було швидко відновлено. Перська армія успішно переправилася на правий берег річки та повернулася додому. Слід зазначити, що невдалий похід Дарія I у Північне Причорномор'я об'єднав населення Скіфії у боротьбі проти зовнішнього ворога. Щодо самого перського царя, то він зробив висновки з результатів невдалої операції і більше не ходив сам у закордонні походи, надсилаючи на чолі армії своїх полководців.

Зображення Дарія I на давньогрецькій вазі

Скіфські воїни на електричій чаші з кургану Куль-Оба

ПЕРЕМОГА СКИФІВ НАД ЗОПІРІОНОМ — ПОЛКОВОДЦЕМ АЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО

У 331 році до н. е. розпочалася нова інтервенція проти земель, розташованих на півдні сучасної України. Цього разу її здійснював намісник Александра Македонського у Фракії — Зопіріон. Зібравши військо кількістю у 30 000 вояків, він виступив від пониззя Дунаю до Скіфії.

Першою метою македонського полководця стала Ольвія, розташована на території Кримського півострова. На той час місто було військовим союзником скіфських племен. Захопивши Ольвію, Зопіріон розраховував позбавити скіфів підтримки. Історичні джерела відзначають, що наближення армії македонського намісника застало жителів Ольвії неготовими до оборони. Як згадується, напередодні навали македонців місто потерпало від внутрішніх чвар, тож зупинити ворога на віддалених підступах жителі поліса не змогли. Ступінь небезпеки була оцінена ними, лише коли Зопіріон підступив упритул до мурів Ольвії. Внаслідок цього до рук македонців потрапила велика кількість городян. Цей трагічний факт підтвердили розкопки, під час яких на території Ольвії була виявлена братська могила, хронологічно належна до часів облоги міста фракійським намісником. У похованні знайшли скелети молодих людей, які зазнали насильницької смерті.

Однак, як згадує літопис, у цей непростий для Ольвії час знайшовся один містянин на ім'я Калліник, який зміг організувати оборону жителів поліса. Цьому талановитому організатору вдалося переконати містян полишити чвари й об'єднатися для захисту міста. Задля перемоги Кал-

Вид розкопу Ольвії. Миколаївська область, Україна

ліник запропонував досі неординарний для рабовласницького суспільства крок — на його вимогу жителі поліса надали волю своїм рабам і дарували права громадянства неповноправним містянам. Крім того, швидкими темпами було укладено новий союз зі скіфами.

Далі події розвивалися вкрай несприятливо для македонців. Виконуючи союзницькі зобов'язання, скіфське військо виступило на захист Ольвії. Чутки про його наближення насторожили Зопіріона. Після наради зі своїми командирами він прийняв рішення припинити облогу міста і повертатися до Фракії. У цьому й була фатальна помилка фракійського намісника Александра Великого. Відступ через безкрайні степи Причорномор'я зазнав невдачі, і македонська армія була оточена численними скіфськими племенами. Зрозумівши, що утекти не вдасться, Зопіріон був змушений дати бій, який завершився для нього повним розгромом і знищенням. Долю своїх воїнів розділив і сам намісник Фракії.

Слід зауважити, що на цьому скіфи не зупинилися. Слідом за армією Зопіріона, ними було знищене місто Ніконій, яке слугувало базою для македонських військ. Після цього фракійські племена, відчувши, що влада Македонії над ними ослабла, повстали проти Александра, і розпочалася кровопролитна війна. Однак скіфи, цілком справедливо вважаючи, що їм не треба завойовувати нові землі, участі у ній не брали. Скоро союзом скіфських племен до Александра Македонського було делеговано посольство, яке й уклало мир між скіфами і Ольвією, з одного боку, та Македонським царством — з іншого.

Ольвія, залишки старовинного житлового кварталу